

УДК 378. 14.
© Кайдалова Л.Г.

ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФАРМАЦІЇ

Постановка проблеми. У сучасних умовах вимоги до компетентностей та професійно важливих та особистісних якостей фахівців фармації, зумовлюють посилення уваги до питань гуманітарної, зокрема психолого-педагогічної, підготовки майбутніх фахівців фармації. Метою психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фармації є формування знань, умінь і навичок, якими повинен володіти майбутній фахівець у своїй професійній діяльності: уміння спілкуватися з відвідувачами аптечних закладів, уміння слухати, уміння розв'язувати конфлікти; самостійно знаходити й опрацьовувати інформацію, уміння самостійно приймати рішення в різних ситуаціях тощо. У зв'язку з вищенаведеним стає актуальною проблема формування змісту психолого-педагогічної підготовки як невід'ємної складової професійної підготовки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Формуванню змісту професійної освіти присвячені публікації Н. Брюханової, Н. Журавської, О. Коваленко, М. Лазарева, І. Лернера, В. Ледньова, В. Манько, П. Лузана та ін. [2, 4, 5, 6, 7, 8]. Особливості формування змісту психолого-педагогічної підготовки знайшли відображення у роботах В. Карандашева, Б. Бадмаєва та ін. [1, 3]. Але проблема психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фармації досліджена недостатньо.

Постановка завдання. Метою дослідження є висвітлення теоретичних та методичних засад формування змісту професійної та психолого-педагогічної підготовки; основних методичних підходів та принципів змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фармацевтичної галузі у Національному фармацевтичному університеті.

Виклад основного матеріалу. Психолого-педагогічна підготовка є невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх фармацевтичних фахівців. Якісна професійна діяльність фахівців фармацевтичної галузі передбачає володіння фахівцем професійними, соціальними, психологічними та іншими компетентностями.

Загалом можна констатувати, що зміст освіти визначається галузевими стандартами, зокрема їх складовими – освітньо-кваліфікаційною характеристикою (ОКХ) та освітньо-професійною програмою (ОПП). ОКХ використовується при розробці та коригуванні відповідних навчальних планів і програм навчальних дисциплін, розробці засобів діагностики рівня освітньо-професійної підготовки фахівців, визначенні змісту навчання як бази для здобуття відповідних спеціальностей та отримання кваліфікацій.

ОПП відображає змістово-реалізаційні аспекти освітньо-кваліфікаційної характеристики зі спеціальності. У ній визначено нормативний зміст навчання, встановлено вимоги до змісту, обсягу та рівня освітньої і професійної підготовки фахівців відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня певної спеціальності. ОПП містить цикли: гуманітарної й соціально-економічної підготовки (освітня та професійна орієнтація); природничо-наукової підготовки; професійної та практичної підготовки.

Зокрема, О. Пометун зазначає, що трансформація змісту освіти визначається насамперед принципово іншим підходом до її відбору і структурування, які мають бути підпорядковані кінцевому результату освітнього процесу – набуття компетентностей. Це зумовлює створення відповідної системи змін у зміст освіти, а саме:

- 1) визначення переліку ключових компетентностей;
- 2) визначення змісту кожної компетентності;
- 3) ідентифікація їх з окремими освітніми галузями, а потім з окремими предметами (визначення переліку і змісту галузевих і предметних компетентностей);
- 4) відбір змісту предмета, який може забезпечити формування всієї системи компетентностей;
- 5) встановлення рівня сформованості та показників сформованості компетентностей на кожному етапі й кожному році навчання;
- 6) розробку системи контролю та коригування процесу формування компетентностей [8].

Щодо змісту професійної підготовки, то аналіз міжнародних документів із фармацевтичної освіти та літературних джерел, дозволив дійти висновку, що зміст фармацевтичної освіти формувався тисячоліттями. Наприклад, відповідно до Декларації про фармацевтичну освіту, що була прийнята Виконавчим комітетом та 310 делегатами 68 фармацевтичних навчальних закладів і фармацевтичних установ із 29 країн Щорічною Конференцією Європейської Асоціації фармацевтичних факультетів (ЄАФФ), що проходила 9-12 березня 2005 р. на Мальті, визначено дії, що зазначають напрям університетських програм фармацевтичної освіти для досягнення гармонізації та співробітництва фармацевтичних факультетів у Європі. Це сприятиме міжнародній студентській та професійній мобільності і підтримці професійних кваліфікацій серед держав Європейського Союзу. ЄАФФ передбачає, що програма освіти фармацевта повинна бути еквівалентною 300 європейським кредитам. Потрібен баланс між теоретичним, лабораторним та клінічним навчанням для підтримки університетського характеру плану; необхідне ретельне навчання основ базових дисциплін, враховуючи дослідницький підхід і в той же час адекватний підхід до рівня сучасного розвитку фармації, а саме фармацевтичної допомоги, професіоналізму, норм поведінки і взаємовідносин, клінічної фармації та клінічного аналізу, системи регулювання рецептурних та безрецептурних препаратів, економіки фармації, медичного товарознавства, промислової фармації.

Цикл гуманітарної і соціально-економічної підготовки складає 42 кредити, що відповідає 1512 годинам, це 14 % загального бюджету. Дисципліни зазначеного циклу відіграють важливу роль у професійному розвитку особистості, оскільки формують рівень її професійної компетентності, освіченості, а також знання, вміння, навички та досвід загальної методології, філософії, гуманітарних та фундаментальних наук; знання історичного розвитку вітчизняної та світової культури та ін.

Дисципліни гуманітарного та соціально-економічного циклу є основою для засвоєння професійних дисциплін. Гуманітарна та соціально-економічна підготовка представлена такими навчальними дисциплінами: українська мова (за професійним спрямуванням), історія України, правознавство, психологія, соціологія, культурологія, політологія, психологія, філософія, релігієзнавство, латинська мова, історія медицини і фармації та інші.

При відборі змісту психологічних та педагогічних дисциплін доцільно врахувати накопичений вітчизняний та зарубіжний досвід. Зміст психолого-педагогічної підготовки пов'язаний із необхідністю формування компетентнісної моделі майбутнього фахівця, з посиленням ролі і значущості дисциплін гуманітарного і соціально-економічної підготовки, зокрема, психолого-педагогічних. Зміст освіти формувався з обов'язковим виділенням етичних аспектів фахової діяльності, з акцентом на методологію діяльності, розвиток творчих здібностей, уміння спілкуватися, працювати з іншими людьми тощо.

Технологічний підхід при виборі змісту психолого-педагогічних дисциплін спрямований на формування знань та компетентностей, які дозволять майбутньому провізору виконувати професійні обов'язки.

При формуванні змісту навчального матеріалу нами було враховано його відмінності від змісту наук, які вивчаються:

- за обсягом і повнотою; обсяг навчального матеріалу визначається кількістю навчальних годин, виділених на його вивчення, що, в свою чергу, залежить від значущості даної галузі наукових знань для підготовки фахівців; повнота відображення науки в навчальній дисципліні також визначається специфікою професії фахівця;

- за послідовністю викладу (логіка вивчення і логіка науково-дослідницької діяльності не збігаються);

- крім знань, навчальний матеріал містить у собі систему способів діяльності;

- структура навчального матеріалу всередині поєднує в собі методи науки: діалектичний метод, форми емпіричного дослідження (спостереження, досвід, експеримент), форми теоретичного дослідження (аналіз і синтез, абстрагування, індукція, дедукція, моделювання тощо), вимоги дидактичних принципів (принцип науковості, наочності, доступності, системності тощо) [4].

Зміст навчального матеріалу, як зазначає Б. Бадмаєв, повинен бути таким, щоб його засвоєння розвивало мислення у тих, хто навчається. Першочерговим, на думку автора, є відбір теоретичного матеріалу, на якому викладач акцентує увагу студентів, приступаючи до вивчення певної теми чи нового розділу. Зміст навчального матеріалу викладається під час лекції, або розкладається на семінарських чи практичних заняттях, виноситься на самостійну роботу [1].

Теоретичний матеріал змісту нами був підібраний таким чином, щоб його можна було використати як для лекцій, так і для інших форм занять та самостійної роботи студентів і магістрантів. Професійна спрямованість змісту психолого-педагогічної підготовки визначена на підставі вимог фармацевтичної галузі, професійних функцій та обов'язків, кваліфікаційних характеристик фахівців галузі.

На підставі вищевикладеного, зміст дисциплін за вибором студентів відповідно до моделі майбутнього фахівця на основі компетентнісного підходу та моделі професійної підготовки, розроблено за таким алгоритмом:

- визначення цілей викладання дисципліни (на підставі експериментально розробленої компетентнісної моделі);

- визначення вимог до кожного модуля та змістового модуля;

- побудова змісту навчання через освітні цілі;

- розробка тематичних планів лекцій з дисципліни;

- розробка планів семінарських та практичних занять із дисципліни;

- розробка тематики самостійної роботи студентів;

- визначення питань для підсумкового контролю;

- визначення тематики рефератів;

- визначення переліку навчально-методичної літератури.

З метою формування компетентностей майбутніх фахівців розроблено експериментальні програми з дисциплін психолого-педагогічного спрямування циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки з освітньо-кваліфікаційних рівнів „спеціаліст” і „магістр” зі спеціальності „Фармація”, до яких уведено додаткову інформацію

з метою формування компетентностей, професійно важливих та особистісних якостей фахівців.

При складанні модульних програм з навчальних психолого-педагогічних дисциплін нами було враховано такі принципи: цільове призначення інформаційного матеріалу; поєднання комплексних, інтегрованих і часткових дидактичних цілей; повнота навчального матеріалу в кожному модулі та змістовому модулі; відносна самостійність елементів модуля; реалізація зворотного зв'язку; оптимальна передача інформаційного й методичного матеріалу.

Під час розробки навчальних програм, нами використано відповідні положення, розглянуті у психолого-педагогічній літературі і досвід викладання дисциплін у Національному фармацевтичному університеті та у ВНЗ, які здійснюють підготовку майбутніх фахівців фармації [1, 3]. Нами враховано значення кожної навчальної дисципліни для методичної, теоретичної, практичної та професійної підготовки майбутніх фахівців.

Навчальні програми з нормативної дисциплін „Психологія” та дисциплін за вибором студентів – „Психологія спілкування”, „Основи соціальної психології”, „Основи педагогіки”, (освітньо-кваліфікаційний рівень „спеціаліст“) та ”Педагогіка вищої освіти“ (освітньо-кваліфікаційний рівень „магістр”) складені з логічно завершених модулів зі структурованим змістом та цілісним навчально-управлінським циклом кожного модуля. Модуль реалізує в навчанні змістову компоненту з урахуванням вимог освітніх стандартів, зокрема, освітньо-кваліфікаційної характеристики з відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня. Кожен змістовий модуль водночас є відносно завершеною частиною навчального матеріалу.

При конструюванні змісту навчальних програм була врахована кількість кредитів і навчальних годин, у т. ч. аудиторних та відведених на самостійну роботу. При формуванні змісту кожної навчальної дисципліни були продумані логічні зв'язки змістових модулів, тем, їх послідовність.

Навчальні програми розроблені з урахуванням профілю університету і специфіки фармацевтичної освіти, з дотриманням вимог галузевих стандартів. Практична орієнтованість навчальних програм психолого-педагогічних дисциплін має важливе значення, оскільки спрямована на формування компетентностей, умінь та навичок, здібностей та якостей, необхідних майбутньому фахівцеві у його професійній діяльності. Науковість і практичність є важливими орієнтирами при відборі змісту навчальних дисциплін

Навчальна програма з кожної дисципліни визначає обсяг інформації, що обмежується конкретною дисципліною та її значущістю у системі підготовки фахівця. У розроблених нами експериментальних програмах формулюються основні вимоги щодо організації, цілей та змісту конкретної дисципліни. Навчальна програма передбачає теоретичне і практичне навчання, враховує професійну спрямованість у викладанні змісту психологічних та педагогічних дисциплін.

З метою формування компетентностей у зміст дисципліни „Психологія спілкування” було включено змістовий модуль „Професійне спілкування фармацевтичних фахівців”, який надає майбутнім аптечним працівникам можливості засвоїти знання про особливості та функції спілкування, вербальну та невербальну форми комунікації, конфліктні ситуації у спілкуванні та шляхи їх подолання та сформувати вміння й навички комунікативно-ділової діяльності; вести ділову розмову, встановлювати контакт, уміти слухати співрозмовника, надавати кваліфіковану консультацію щодо застосування лікарських засобів.

Програмою навчальної дисципліни „Основи соціальної психології” передбачено формування у студентів розуміння про предмет, методи та завдання соціальної психології, її основні категорії, місце серед інших наук про людину. Дисципліна сприяє формуванню у студентів знань про закономірності поведінки й діяльності людей, зумовлені фактом об’єднання їх у соціальні групи; вивчає закономірності взаємин особистості і колективу, визначає психологічну сумісність людей у групі; навчає таких понять, як лідерство, згуртованість, процес прийняття групових рішень, проблеми соціального становлення особистості, її самооцінки, стійкості, навіюваності; ефективність впливу засобів масової інформації на особистість, особливості поширення чутток, моди, шкідливих звичок і обрядів.

Програма упорядкована із дотриманням сучасних психолого-педагогічних принципів організації навчально-виховного процесу вищої освіти. Завданням дисципліни є формування у студентів знань базових категорій і понять соціальної психології, основних методологічних і дослідницьких проблем цієї галузі психології і шляхів їх розв’язання; дати уявлення про закономірності поведінки і діяльності людей, що зумовлені включенням їх до соціальних груп, а також про психологічні характеристики самих цих груп.

Програмою передбачено ознайомлення з історією розвитку соціальної психології, визначення ролі соціальної психології у житті людини в цілому та у професійній діяльності фармацевтичних працівників зокрема; ознайомлення із загальними проблемами соціальної психології, з поняттями „група” та „міжгрупові відносини” ознайомлення з класифікацією груп; визначення основних динамічних процесів у малих групах; ознайомитись з соціально-психологічними аспектами розвитку груп; формування у студентів вміння аналізувати сутність понять „індивід”, „особистість”, „індивідуальність”; формування знання та розуміння соціально-психологічних якостей особистості та її розвиток; розгляд провідних психологічних теорій особистості; вироблення вміння давати характеристику соціальним установкам та стереотипам особистості; володіти поняттями соціалізації та основних інститутів соціалізації; аналіз поведінки особистості в групі.

Зміст навчальної дисципліни „Основи педагогіки” передбачає формування у студентів системних знань і чітких уявлень про закономірності розвитку, навчання й виховання особистості, характеру і структури сучасної освіти, комунікативних компетентностей; умінь та навичок самоосвіти і самовиховання, знань сучасних технологій, форм та методів навчання.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні знати основні педагогічні поняття й категорії; основні ідеї процесу інтеграції європейського освітнього простору, положення Болонської декларації; сучасні технології навчання; основні форми, методи й засоби виховання та навчання; методи та прийоми самовиховання й самоосвіти.

Студенти оволодівають компетентностями загального педагогічного аналізу розвитку особистості; застосування сучасних технологій навчання; а також методів та засобів виховання; визначення актуальних потреб самовиховання і шляхів його здійснення; самоорганізації у навчанні, здійснення самоконтролю і педагогічної самокорекції.

Магістерська підготовка передбачає оволодіння знаннями, уміннями та навичками з дисципліни „Педагогіка вищої школи”. Головною метою дисципліни „Педагогіка вищої школи” є формування компетентностей, умінь та навичок із педагогіки вищої школи: визначення мети, відбору й структурування змісту лекцій, практичних та семінарських занять; застосування методів організації навчально-пізнавальної діяльності студентів (бесіди, навчальної дискусії, роботи в групах); організації спілкування студентів у

навчальний та поза аудиторний час; організації та контролю самостійної роботи студентів; аналізу різних педагогічних ситуацій; розв'язання конфліктів у різних ситуаціях.

Висновки. Зміст психолого-педагогічної підготовки є невід'ємним компонентом професійної підготовки і спрямований на формування у майбутніх фахівців компетентностей та професійно важливих і особистісних якостей, що забезпечують успішну професійну діяльність.

Перспективи подальших досліджень. Розглянуті у статті питання не вичерпують визначеної проблеми і подальші дослідження будуть спрямовані на розробку методичних рекомендацій для розробки змісту дисциплін психолого-педагогічної підготовки та постійне оновлення змісту професійної підготовки.

Література

1. Бадмаев Б.Ц. Методика преподавания психологии: Учеб.-метод. пособие для преподав. и аспирантов вузов. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 304 с.
2. Журавська Н. Підготовка викладачів вищої аграрної школи: європейський стандарт вищої освіти // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2007. – Вип. 1-2. – С.71-79.
3. Карандашев В.Н. Методика преподавания психологии: Учебное пособие. – СПб.: Питер, 2007. – 259 с.
4. Коваленко Е.Э., Брюханова Н.А. Логические основы формирования ученого материала. – Х.: 1998. – 73с.
5. Лазарев М.І. Полісистемне моделювання змісту технологій навчання загально інженерних дисциплін: Монографія. –Х.: Вид-во НФаУ, 2003. –356 с.
6. Леднев В.С. Содержание образования: Учеб. пособие. – М.: Высш. шк., 1989. – 360с.
7. Лузан П.Г. Методи і форми організації навчання у вищій аграрній школі: Навч. посіб. – К.: Аграрна освіта, 2003. – 229 с.
8. Пометун О.І. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти // Рідна школа. – 2005. – № 1. – С.65– 69.

Кайдалова Л.Г.

Формування змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фармації

У статті розглянуто теоретико-методичні та практичні аспекти формування змісту психолого-педагогічної підготовки, яка є невід'ємним компонентом професійної підготовки; викладено особливості структурування змісту, спрямованого на формування компетентностей та професійно важливих та особистісних якостей майбутніх фахівців фармації.

Ключові слова: зміст, навчальний матеріал, професійна підготовка, психолого-педагогічна підготовка, компетентність, професійно важливі якості, особистісні якості.

Кайдалова Л.Г.

Формирование содержания психолого-педагогической подготовки будущих специалистов фармации

В статье рассмотрены теоретико-методические и практические аспекты формирования содержания психолого-педагогической подготовки, которая является

неотделимым компонентом профессиональной подготовки, направленного на формирование компетентностей и профессионально важных и личностных качеств будущих специалистов фармации.

Ключевые слова: содержание, учебный материал, профессиональная подготовка, психолого-педагогическая подготовка, компетентность, профессионально важные качества, личностные качества.

L. Kajdalova

Forming Contents for Psychological Pedagogical Training of Future Specialists in Pharmacy

The article considers theoretical methodological aspects of forming psychological pedagogical training contents aimed at forming competences and professionally important and personal qualities of future specialists in pharmacy.

Key words: contents, teaching material, vocational training, psychological and pedagogical training, competency, professionally important qualities, personal qualities.

Стаття надійшла до редакції 10.12.2008р.